

Tenninar eru batnaðar, men...

Føroya Tannlæknafelag rópar varsko, tí tað gongur ikki nóg skjótt rætta vegin við tannheilsuni. Tannlæknafelagið gevur góð ráð m.a. um at eta minni av sötum. Tað er ikki tað sama sum ongantíð at eta søtt, sigur felagið m.a. í hesi greinini

Í Oyggjatiðindi 22. januar skrivur »ung mamma« grein við yvirskriftini »Almenna tannapínan«.

Lesarabrøv undir dulnevni svarar ein sjáldan aftur, men í hesum føri nemur »unga mamma« við mál, sum hevur stóran áhuga ikki minst millum okkum tannlæknar. Tí onkur misfatan eisini er í greinini, vilja vit við hesum rættleidda og útgreina umrødda mál gjøllari.

Eftir at 15 barnatannlæknar vóru saman á Sandi í heyst sendu vit hesa yvirlysing til fjølmiðlarnar 3. november:

Yvirlysing frá Føroya Tannlæknafelag

Barnatannlæknarnir hava á fundi í Sandoynni tosað um tannheilsuna hjá børnunum í Føroyum.

Eftir at tannheilsan øll ári síðan 60'ini stöðugt er batnað, vísa kanningarnar frá 1995 ein vøkstur av brendum tonnum serstakliga hjá teimum 14 til 17 ára gomlu. Hvi er hetta hent?

Orsökini eru broyttir matvanar millum ung.

Vit ávara móti tí ótalmáðu ovurnýtslu av sötum drykkjum sum saft, djús og sodavatn. Henda ovurnýtsla er ikki bert skaðilig fyri tenninar, men fyri heilsuna í síni heild.

Tannlæknarnir mæla til:

- at allir skúlar, har etið verður á skúlanum, útvega sær kuldaskáp til mjólkina
- at prísurin á mjólk verður lækkaður
- at næmingarnir ikki drekka sodavatn o.l. í tímunum.

Djúpidalur 26. okt. 1996
Asla Poulsen, formaður

»Ung mamma« byrjar greinina við at skriva, at vit hava verið úti í pressuni og sagt, at tenninar hjá teimum ungu eru so ómetalgir ringar. Hetta stendur fyri hennara røking; hesi órt standa ikki í yvirlysingini, sum sæst omanfyri.

Fyri betri at lýsa tað sum meinast við í yvirlysingini, skulu vit fyrst royna at greiða frá, hvussu vit mæta tannheilsuna hjá børnunum. Uttan eina neyva máting av hesi, kann tað annars bert bliva til gitingar.

Síðan lóg um barnatannrøkt kom í gildi 1. aug. 1986 hava føroyskir tannlæknar, sum lógin fyrirsitur, gjørt árligar skrásetingar av tannsjúkuni karies = brendar tenn. Tað verður gjørt á tann hátt, at vit eina ferð um

árið skráseta á serligt skjal, hvussu nógvar tenn/tannflatur (S=surfaces) barnið hevur, hvussu nógvar brendar tannflatur (D=decayed), trektar tenn (M=missed) og fyltar flatur (F=filled) hvørt barn hevur. Tá vit leggja saman D+M+F fært tú eina mynd av, hvussu nógvar sjúkar/brendar tannflatur eru í mun til tær frisku hjá hvørjum barni sær.

Á internationalum máli kallast hetta talið DMF-S. Nevndu skjøl sonevnd OCR-bløð verða við ársenda send til Landbrugets EDB-central í Danmark, optiskt lesin og viðgjørd.

DMF-S-töluni verða síðan lögð saman fyri aldursbólkar 5 ár, 7 ár, 12 ár og 15 ár bæði fyri barnatenn og vaksnamannatenn.

Skrásetingarnar hava verið gjørdar í mong ár, men síðan 1991 hevur Føroya Tannlæknafelag gjørt eina ársfrágreiðing út frá tølunum, og er henda send kommunum, landsstýri, landslækna og onnur. Vit samanbera í henni aldursbólkar og kommunur, og kunnu eisini samanbera Føroyar við onnur lond, í hesum føri Danmark.

HjáLaGt: talva 4 í OCR-frágreiðing 1995

Síðan skipað barnatannrøkt byrjaði seinast í hálvtrýssunum er tannheilsan stöðugt batnað, ja upp ímóti 80 prosentum vísa töluni. Tað ljóðar av nógvum, men tá á døgum stóð eisini sera illa til. Tey flestu sum vóru born tá, minnst aftur á marga ringa tannapínu, so gott er tað, at nógvar frægari stendur til nú.

Av stabbum í talvuni siggja vit, at tannheilsan síðan fyrstu uppgjørd í 199 framvegis stöðugt batnar; men vit siggja eisini vøksturur í 1995, sum yvirlysingini sipar til. Stabburin longest til høgru í hvørjum aldursbólki visir kariesstøða í Danmark; tað verður nakað enn, áðrenn tannheilsan í Føroyum verður eins góð og har.

Orsøkirnar til munin eru margar, ov drúgt at koma inn á her, men tvær høvuðsorsøkir skulu nevast: tannrøktin kom nóg seinni í gongd í Føroyum, og smábarnatannrøktin er enn ikki fult útbýgd.

Skulu vit taka aftur í støðu, sum hon er í dag í Føroyum, so visir tað seg, at umleið 1/3 av 12-ára gomlu børnunum als ongar brendar vaksnamannatenn hava, 1/3 hevur bert fáar brendar tenn, meðan sein-

asti tróingurn hevur heldur vánaligar tenn. Millum tey 15-ára gomlu eru færri við púra friskum tonnum.

Tá Føroya Tannlæknafelag í yvirlysing rópar »varsko« er tað, tí vit fyrst ferð hesi 5 árin siggja eitt týðuligt afturstig serliga hjá teimum 15-ára gomlu, men eisini hjá teimum 7 ára gomlu børnunum.

Tannlæknar kenna seg at hava skyldu at upplýsa bæði foreldur, børn og myndugleikar, tá so er.

Samstundis sum yvirlysingin varð send fjølmiðlunum, skrivaðu vit til landsstýrið, landsskúlafyriritingina, landslækna, heilsurøktina og Mjólkarvirkid Búnaðarmanna. Í skrivi okkara til landsstýrið mæla vit m.a. til, at prísurin á mjólk verður lækkaður, so her eru vit samd.

Vit finga svar aftur frá landsstýrinum alt fyrst eitt um, at arbeið verður við málinum. Landsskúlafyriritingin hevur heitt á skúlar um at skipa verður fyri evnisvikum innan heilsu/tannheilsu. MBM ringdi beinanvegin og søgdu okkum, at teir eru í gongd við tiltøk, sum verða sett í verk nú í vár, at í alt ein positiv afturbøðan.

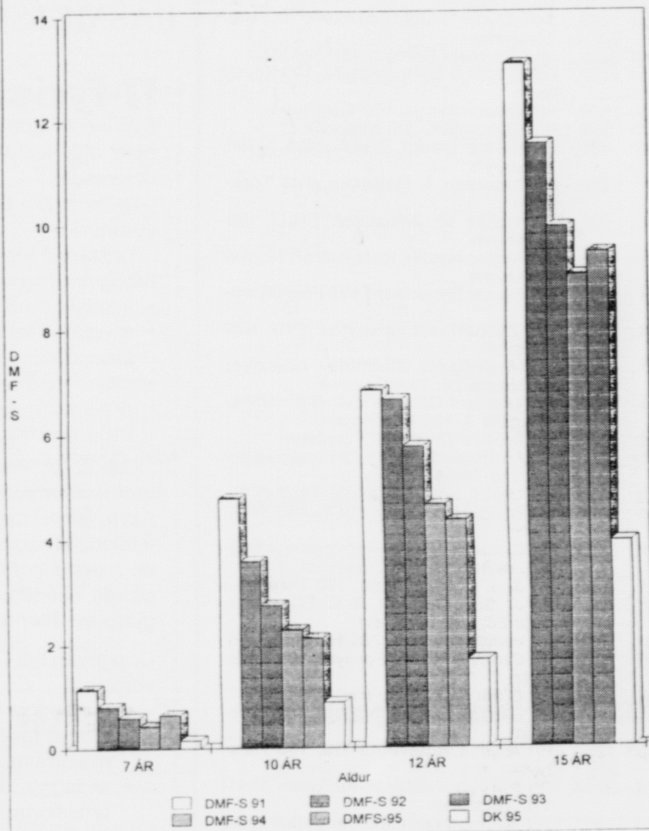
Vit hava vónir um at røkka sama støði sum í Danmark innan fá ár, tá smábarnatannrøktin hjá okkum er fult útbýgd væntandi ár 2001.

Har smábarnatannrøktin er komin í gongd, er tað gjørt uttan meir-kostnað av týðningi. Í Tórshavn er barnatalið tó so stórt, at neyðugt hevur verið at seta meira fólk, Runavík/Nes kommunur eru eisini undirannað, um øll børn 0-16 ár skulu hav anøktandi tannarøkt. Tá barnatannlæknarnir hava tikið 0-6 ára gomul undir ta skipaðu tannarøktina, hava teir privatu tannlæknarnir sjálvsagt mist arbeiði. Hetta er tó gjørt í sátt og semju við teir, tí ta bestu barnatannrøktina fært tú undir skipaðum viðurskiftum. Tá tað hevur borið til uttan meistkostnað, er tað tí tannheilsan hóast alt er batnað munandi, sum omanfyri nevnt, og harvið er meira arbeiðsorka vörðin tøk. Fer tannheilsan frammyr, sum stabbarnir fyri 1995 vísa, at versna enn meira, hava summir tannlæknar óivað tikið í so nógvar upp seg.

Tannlæknar eru lærdir til og skulu altíð fremst í huganum hava: at tenninar skulu varðveitast heilar frá tær koma undan og alt livið.

Í okkara døgum verður

Vaksnamannatenn FR 91 til 95 og DK 95
7, 12 og 15 ára gomul

ofta tosað um »vælfærdarsjúkur«, sum nógvar plágast av, ein teirra er brendar tenn. Í mun til hinar »vælfærdarsjúkurnar«, sum ikki nýtist at verða nevndar her, eru brendar tenn ein teirra, sum sleppast kann heilt undan.

Góð ráð:

1. Bustið tenninar heilt reinar hvønn dag og nýtið tannatråd.
2. Latið tenninar hava frið (ikki fylla í munnin alla tíðina).
3. Minkið um ta søta. Føroya Tannlæknafelag hevur við hesum ikki sagt, at ein ongantíð skal eta søtt ella drekka søta drykkir, - tað skal bert ikki vera í tíð og ótíð, um tú vilt hava friskar tenn. Hetta er títt egna val, men foreldur velja eisini fyri børn síni.

Skorsteinssóparin
Søla og uppseting
av
REINSILÚKUM
ROYKHETTUM
Tlf. 22455 - 86458

Uppskot hevur verið frammí um at seta ein kost-ráðgeva. Verður hetta veruleiki, vil Føroya Tannlæknafelag fegjið verða við í fyrirreikingini, tí vit halda okkum vera lyklarpersónar í hesum høpi.

Vit vóna, at »ung mamma« og onnur eftir at hava lisið greinina, skilja, at allir tannlæknar arbeiða fyri at fremja tannheilsuna í landi okkara.

ÚTSØLA!
ALLA HESA VIKUNA

METUR-VØRUR
÷ **40%**

Eisini eru nógvar góðar restir!

Sp/f **MARJUN HEIMÁ**
C. Ploeyensgøta 4
100 Tórshavn Tlf. 12531